

substantief bewaard is dat zich in de bredere volkstaal niet heeft kunnen handhaven, leveren de opgaven van het type *varshaak* in het westen van Noord-Brabant en Zuid-Holland geen argumenten voor een Meierijsse straling. Er is reden voor die veronderstelling. De enige vorm met a-vocalisme die men in het Mnl. Wdb. (VIII 2406) aantreft (*varsen*) blijkt te stammen uit een in 1473—76 te Gorinchem geschreven handschrift (vgl. Bouwstoffen, pag. 334 en 445). We kunnen niet nagaan hoe lang het woord *vars* in die meer westelijke streken bekend zal zijn gebleven en met zekerheid kunnen we op grond van dit materiaal voor dat gebied dus niet tot expansie concluderen. Anders liggen de zaken in Oost-Brabant. Men ziet daar vormen met a-vocalisme optreden in een gebied dat toch ongetwijfeld klankwettig een e zou moeten vertonen. De talrijke gegevens, vooral meer naar het zuiden toe, en de scherpe isoglosse die tussen het *vars*- en het *vers*-gebied kan worden getrokken, wijzen met stelligheid op import van het woord *varshaak* in het *vers*-domein. De bakermat van het woord *varshaak* laat zich licht raden. Weliswaar is *vars* = hiel niet genoteerd voor Best, Liempde en St.-Oedenrode (al mijn menigvuldige pogingen om het woord daar terug te vinden zijn mislukt), maar het feit dat ik het woord nog wel voor Nederwetten (L 233) kon achterhalen uit de mond van een in 1873 ter plaatse geboren zegsman, die geheel zijn leven daar woonachtig is geweest, is voor mij voldoende grond om aan te nemen dat *vars* = hiel in het Meierijsse klompencentrum nog bekend zal zijn geweest, toen de nijverheid daar een grote vlucht begon te nemen. Dat er ook in westelijke richting expansieve krachten hebben gewerkt kan blijken uit de vorm *vaershaak* voor K 143. De grens tussen *vars* en *vers* loopt bijna of helemaal door het Meierijsse klompengebied heen; dit centrum heeft dus beide vormen gekend, zodat ook een vorm met e-vocalisme wel mee naar het westen kan zijn verdwaald.

Als men dit laatste in aanmerking neemt, kan men geredelijk veronderstellen, dat ook de vormen met a in het westen door expansie daar zijn terechtgekomen. Het patroon van andere kaarten wijst trouwens duidelijk in die richting; zie b.v. *gaaiabank* op kaart 4, *dopbeitel* op kaart 5. In dezen sluit ik mij aan bij Heeroma, die schreef: „De expansioloog herkent bepaalde uitbreidingspatronen op verschillende kaarten en als hij één daarvan, op grond van externe of interne gegevens, met een zekere mate van waarschijnlijkheid ruimtelijk en tijdelijk heeft kunnen interpreteren, mag hij andere patronen, waarbij de externe of interne gegevens ontbreken, mede interpreteren op grond van het elders ge-